

УДК [657.37:006.35]

ЗАСТОСУВАННЯ МСФЗ ФІНАНСОВИМИ УСТАНОВАМИ

Кудіна Ольга Миколаївна, кандидат економічних наук, доцент, Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, Україна

Анотація — Розглянуто теоретичне узагальнення фінансового механізму формування доходу недержавними пенсійними фондами. Наведено послідовність проведення оцінки пенсійних зобов'язань відповідно до МСФЗ. Запропоновані організаційні та методологічні положення облікової політики.

Ключові слова — дохід, недержавний пенсійний фонд, облікова політика, пенсійні зобов'язання, фінансові активи.

Реформування пенсійної системи України та розвиток недержавного пенсійного забезпечення (НПЗ) є пріоритетними напрямками державної політики у сфері покращення соціального захисту населення. Світова практика свідчить про те, що основними суб'єктами, які здатні акумулювати значні обсяги фінансових ресурсів, перетворювати їх на інвестиційний капітал та ефективно примножувати, є недержавні пенсійні фонди (НПФ).

Проблемою дослідження перспектив розвитку недержавних пенсійних фондів в Україні займалися такі вчені-науковці, як: Гановська Д. І., Журавка Ф.О., Небаба Н. О., Панченко І.В.

Метою даної статті є надання практичних рекомендацій щодо формування облікової політики недержавними пенсійними фондами.

Недержавний пенсійний фонд визначено як фінансову установу, створену у формі юридичної особи, що має статус неприбуткової організації, основною метою діяльності якої є акумулювання коштів вкладників на індивідуальних пенсійних рахунках, їх примноження за рахунок інвестиційного доходу, отриманого в результаті реалізації ефективної

інвестиційної діяльності та здійснення за рахунок накопичених коштів додаткових пенсійних виплат учасникам, які досягли пенсійного віку.

Розглянемо фінансовий механізм формування доходу. Що стосується активів НПФ, то до них належать активи в грошових коштах та в цінних паперах. В законодавстві існують суттєві обмеження стосовно напрямків інвестування. Закон України «Про недержавне пенсійне забезпечення», Положення № 582 НКЦПФР «Про вимоги до осіб, що здійснюють професійну діяльність з управління інституційних інвесторів щодо складу та структури активів недержавних пенсійних фондів, якими вони управляють», визначають обмеження до активів НПФ в цінних паперах. Активи фонду не можуть включати цінні папери:

- поза лістингом, окрім цінних паперів з гарантованим державою доходом;
- емітовані пов'язаними особами;
- емітовані інститутами спільного інвестування;
- векселі;
- похідні фінансові інструменти [2, 3,4].

Окрім цього особам, що надають послуги управління пенсійними активами забороняється:

- використовувати позикові кошти на формування пенсійних активів;
- емітувати похідні або боргові цінні папери;
- надавати будь-які забезпечені пенсійними активами майнові гарантії;
- укладати договори купівлі-продажу пенсійних активів з умовою зворотного викупу;
- вкладати пенсійні активи в цінні папери з невизначеним кредитним рейтингом, чи таким, що відповідає спекулятивному рівню відповідно до законодавства;

– тримати активи в банках, кредитний рейтинг яких не визначений чи відповідає спекулятивному рівню [1].

Дані обмеження забезпечують диверсифікацію пенсійних активів та схоронність коштів майбутніх пенсіонерів.

До складу сукупного прибутку (збитку) від інвестування активів пенсійного фонду входять:

- прибуток (збиток) від здійснення операцій з активами пенсійного фонду;

- пасивні доходи, отримані у результаті використання активів пенсійного фонду третіми сторонами; - доходи від оренди необоротних активів у складі пенсійних активів;

- дохід, одержаний пенсійним фондом унаслідок сплати на його користь штрафних санкцій.

Цей прибуток зменшується на суму втрат від вибуття активів, які перестають відповідати такому стану, за якого вони визнаються активами.

Прибуток (збиток) від здійснення операцій з активами пенсійного фонду визначається як різниця між доходом, отриманим від продажу (відчуження іншим способом) відповідного активу пенсійного фонду, та його первісною вартістю.

Пасивні доходи — доходи, одержані пенсійним фондом у вигляді процентів, дивідендів, роялті тощо як плата за використання коштів пенсійного фонду третіми особами.

Розподіл прибутку між учасниками фонду здійснює адміністратор не рідше ніж один раз на місяць пропорційно сумах, відображеним на їх індивідуальних пенсійних рахунках. Встановлення мінімально гарантованої норми прибутку за будь-якою пенсійною схемою забороняється.

Міжнародні стандарти фінансової звітності (МСФЗ; IFRS англ. International Financial Reporting Standards) - набір документів (стандартів та інтерпретацій), що регламентують правила складання фінансової звітності, необхідної зовнішнім користувачам для прийняття ними економічних рішень щодо діяльності підприємства.

Проведення оцінки пенсійних зобов'язань відповідно до МСФЗ потребує від НПФ послідовного зображення вирішення ряду завдань.

Крок 1. Класифікація пенсійних договорів фондів згідно з МСФЗ. Формування звітності згідно з МСФЗ потребує від фондів визначення стандарту фінансової звітності, положеннями якого регулюється той чи інший пенсійний договір. Для цього необхідно проаналізувати та вивчити пенсійні схеми фондів, отримати повне розуміння характеру зобов'язань фонду, принципів побудови їх бізнес-процесів, а також характеру взаємовідносин із застрахованими вкладниками. Практикою визначено, що найбільш розповсюдженими міжнародними стандартами, під дію яких підпадають договори фондів є МСФЗ 4 та МСБО 39.

Крок 2. Визначення та розробка актуальної методології оцінки пенсійних зобов'язань згідно з МСФЗ. Послідовне використання узгодженої керівництвом фонду методології оцінки зобов'язань є гарантією ефективності підходів та результатів цієї оцінки. Методологія повинна вміщувати в себе детальний опис підходів оцінки зобов'язань, підходів до проведення тестування достатності зобов'язань, а також зон відповідальності департаментів фонду та процедур перевірки коректності даних.

Крок 3. Розробка та впровадження моделі оцінки пенсійних зобов'язань відповідно до МСФЗ. Визначення об'єму майбутніх грошових потоків на погашення пенсійних зобов'язань є трудомістким процесом, що потребує розробки спеціальних моделей.

Крок 4. Розробка та аналіз методології оцінки стану пропозицій на звітну дату. Положеннями МСФЗ передбачена необхідність опису підходу до встановлення найбільш вагомих актуарних припущень, що використовуються для оцінки майбутніх грошових потоків. Для забезпечення єдиного послідовного підходу до визначення актуарних припущень, метод їх оцінки повинен бути зафіксований в методології встановлення актуарних допущень.

Крок 5. Оцінка пенсійних зобов'язань згідно з вимогами МСФЗ. Підходи, що

можуть бути використані для оцінки пенсійних зобов'язань відповідно до вимог МСФЗ залежать від стандарту, що регулює кожний конкретний пенсійний договір. Наприклад, МСФЗ 4 допускає визнання пенсійних зобов'язань, що обчислюються згідно з потребами місцевих стандартів бухгалтерської звітності для цілей формування звітності МСФЗ.

Основні вимоги до облікових політик встановлені МСБО 8 «Облікові політики, зміни в облікових оцінках та помилки» (далі - МСБО 8).

Облікова політика - це конкретні принципи, основи, допущення, правила і практика, що застосовуються НПФ при складанні та поданні фінансової звітності.

Раді НПФ необхідно обрати облікову політику і послідовно її застосовувати. При виборі облікових політик слід використовувати таку редакцію МСФЗ, яка є актуальною на дату складання фінансової звітності.

В облікову політику рекомендується включати наступні організаційні положення:

Загальні положення (мета документа, підстави і повноваження щодо внесення до нього змін, відповідальність за дотримання і т.д.).

Робочий план рахунків (рекомендується збереження класів рахунків, затверджених Наказом Міністерства фінансів України №291 від 30.11.99р., з додаванням субрахунків, що відображають специфічні особливості обліку НПФ).

Процес затвердження фінансової звітності.

Звітний період (рекомендується звітним періодом вважати період з 1 січня по 31 грудня звітного року).

Проміжна фінансова звітність (рекомендується проміжним звітним періодом вважати квартал, а також зробити вибір щодо подання до проміжної фінансової звітності або повного комплексу фінансової звітності, або стислій фінансової звітності та окремих пояснювальних приміток).

Функціональна валюта (рекомендується функціональною валютою вважати українську гривню).

Перелік форм фінансової звітності (рекомендується зробити вибір щодо назв форм фінансової звітності, оскільки п. 10 МСБО 1 НПФ дозволяється використовувати інші назви для звітів, ніж ті, що наведені в МСБО 1).

Формат представлення грошових потоків від операційної діяльності (рекомендується зробити вибір щодо застосування прямого методу або непрямого методу).

Класифікація активів і зобов'язань на довгострокові і поточні (в зв'язку з тим, що в НПФ нормальний операційний цикл неможливо чітко визначити, то рекомендується зробити припущення, що його тривалість дорівнює 12 місяцям).

Суттєвість (рекомендується встановлювати пороги суттєвості щодо округлення даних фінансової звітності, агрегування (об'єднання) або окремого подання статей, виправлення помилок, коливання валютних курсів, операцій в проміжних періодах і т.п.).

Пов'язані сторони (рекомендується зробити вибір з переліку фізичних та юридичних осіб, наведеного в п.9 МСБО 24, які можуть для НПФ вважатися пов'язаними).

Список використаної літератури

1. Небаба Н. О. Система недержавного пенсійного забезпечення в Україні: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку / Н. О. Небаба // Молодий вчений. – 2014. – №12. – С 41–44.

2. Положення державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11.08.04, № 336. [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1030.1128.4&nobreak=1>.

3. Про недержавне пенсійне забезпечення [Електронний ресурс] : Закон України від 09.07.2003, № 1057-IV. – Режим доступу :<http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1057-15>.

4. Положення державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 11.08.04, № 336. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://acc.smida.gov.ua/law/show.php?textid=853>.

Автори

Кудіна Ольга Миколаївна, к.е.н., доцент, ХНЕУ ім. С. Кузнеця, Харків, Україна (olga.kudina2901@gmail.com).

Тези доповіді надійшли 09 лютого 2018 року.

Опубліковано в авторській редакції.

